

Asia: VN/34515/2024

Kommentointipyyntö: Sivistyksestä suunta Suomelle - Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visio vuoteen 2040

1. Suomi on sivistyksen, demokratian ja tieteen vapauden edelläkävijä.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

1 kyllä, täysin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

-

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

Toimenpiteet ovat perusteltuja.

Listan toiseksi ylin suositus häirinnän ehkäisystä ja puuttumisesta perustelee paikkaansa osana kokonaisuutta ja YKA pitää sitä tärkeänä, mutta liitto pelkää ehdotuksen jäävän vaikutuksiltaan liian maltilliseksi. Korkeakouluilla on jo nykyisellään laista tuleva velvollisuus taata turvallinen työskentely-ympäristö. Ulkopuolelta korkeakoulu yhteisöön kohdistuvaan häirintään, painostukseen ja epäasialliseen vaikuttamiseen puuttumiseen esitetyillä toimilla korkeakouluilla on hyvin rajalliset vaikutusmahdollisuudet. Konkreettiset toimet vaativat lainsäädännöllisiä muutoksia kuten maalittamisen kriminalisointia omana rikosnimekkeenään ja YKA katsookin, että tämä tulisi nostaa toimenpiteeseen vähintään suositeltavana ja selvitettävänä asiana, vaikka se kuuluisikin toisen ministeriön toimivaltaan.

2. Koulutus kuuluu kaikille ja mahdollisuuksia lisätään erityisesti nuorille.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

Tavoite on kaikilta osin kannatettava. Korkeakoulutuksella on onnistuessaan vahva yhteys kansalaisten hyvinvointiin, sosioekonomiseen asemaan ja segregaaion purkuun. Tämä on seikka, jossa Suomella on myös paljon parannettavaa: korkeakoulutus kasaantuu ja esimerkiksi maahanmuuttajataustaisten nuorten osuus on varsinkin yliopistoissa hälyttävän matala, vaikka ns. vieraskielisten osuus kasvaa jatkuvasti. Nykyisellään kehitys voi johtaa kaikkien kannalta epätoivottuun eriarvoisuuden kasvuun paitsi koulutuksessa myös työelämässä ja yhteiskunnassa laajemmin. YKA ehdottaakin asian huomioimista lisäyksellä joko ensimmäiseen kappaleeseen saavutettavuuden perään tai toisen kappaleen ensimmäisen virkkeen jälkeen esimerkiksi muodossa "korkeakoulut purkavat toiminnallaan yhteiskunnan eriarvoisuutta".

Koska 60 prosentin tavoite on keskeinen osa visiota, näkee YKA perusteltuna, että se mainittaisiin suoraan tavoitetilassa toimenpideosion sijaan.

Viimeiseksi liitto pitää tärkeänä, että jatkuva oppiminen mainitaan suoraan tavoitetasolla, kuten nyt onkin, mutta nykymuodossa korkeakoulujen rooli jatkuvan oppimisen tuottajina jää hieman piiloon.

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

Saavutettavuus:

Toista astetta koskevat kirjaukset puolustavat paikkaansa ja ovat keskeisiä, jotta 60 % tavoitteeseen voidaan päästä. YKA kiinnittää huomiota siihen, että osio tunnistaa heikosti maahanmuuttajataustaiset nuoret. Vuonna 2040 korkeakoulutuksessa aloittavat ovat syntyneet muutaman viime vuoden sisällä ja tällä hetkellä Suomessa joka kymmenes on ns. vieraskielinen, Helsingissä joka viides. Kansalaisten taustat ja osaaminen monipuolistuvat, mikä myös korkeakoulutuksen tulee huomioida etukäteen.

Jatkuva oppiminen:

YKA kiittää jatkuvan oppimisen noteeraamisesta, mutta olisi toivonut konkreettisempaa ehdotusta siihen, millainen jatkuvan oppimisen rahoituksen ja ohjauksen tulisi vision mukaan olla. Jatkuvan oppimisen pitää olla taloudellisesti mahdollista kaikille työmarkkina-asemasta riippumatta, ja resursseja tarvitaankin sekä koulutuksen että opiskeluaikaisen toimeentulon järjestämiseen. Tarjonnan osalta liitto pitää hyvänä, että vision toimenpiteessä on huomioitu sekä yhteistyö

työelämän kanssa, että se, että moni jo työelämässä oleva hyötyy joustavista ja räätälöidyistä kokonaisuuksista. Kuitenkin myös työelämässä oleville täytyy säilyä mahdollisuus kokonaiset tutkinnon suorittamiseen, sillä työuran suuntaaminen ja työelämän murros voivat tätä useinkin vaatia.

Joustava tutkintorakenne:

YKA kannattaa keinoja, joilla lisätään joustavaa siirtymistä yliopistoissa tutkintokoulutuksen sisällä ja liitto kannustaa korkeakouluja yhteistyöhön niin, että tiedekunta- ja alarajat ylittävä liikkuminen helpottuu. YKA kuitenkin painottaa, että lähtökohtana tulee jatkossakin olla, että korkeakoulutukseen pääsy antaa oikeuden opiskeluun maisterin tutkintoon saakka. Valintojen lisääminen alemman ja ylemmän yliopistollisen tutkinnon väliin automaationa lisäisi turhia paineita ja lykkäisi opintojen suorittamista entisestään. Suomessa ei ole tunnistettavissa ns. ylikouluttautumista myöskään ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneiden kohdalla, eikä meillä ole siksi varaa heikentää maisterin tutkinnon suorittamisen edellytyksiä.

YKA suhtautuu kriittisesti ehdotettuihin korkeakoulujen lyhyttutkintoihin. Liitto tunnistaa tarpeen räätälöidyille, suppeille jatkuvan oppimisen kokonaisuuksille, jotka vastaavat työelämän tarpeisiin ja kannustaa näiden kehittämiseen. Kansainväliset verrokkit korkeakoulujen lyhyttutkinnoista vastaavat laajuudeltaan kuitenkin lähes alemmaa korkeakoulututkintoa. Duaalimallin ansiosta Suomessa on jo kaksi alemman tutkinnon tasoa, joten lisätutkinnon tarve ei ole yhtä ilmeinen kuin verrokkimaissa. Lisäksi on epäselvää, kenelle lyhyttutkinnot olisi suunnattu ja miten ne eroaisivat jo olemassa olevista vaihtoehdoista. Keskeisintä on kuitenkin, että lyhyttutkinnot eivät näytä edistävän tärkeintä tavoitetta eli 60 % koulutusasteen saavuttamista.

Kolmanneksi YKA huomauttaa, että tutkinto-ohjelmien laaja-alaisuuden kasvattamiseen kuuluu myös haasteita. Yhteiskunta-alalla on jo laajasti käytössä monialaisia tutkinto-ohjelmia, joita täydentävät opiskelijoiden sivuaineoikeudet. Niin sanottujen generalistialojen vahvuus on paitsi oman tieteenalan syvälinen tuntemus, myös muita vahvempi osaaminen yleisissä taidoissa ja työelämävalmiuksissa. Laaja-alaisuutta ei kuitenkaan voi lisätä rajattomasti vaarantamatta tieteenalakohtaista syväosaamista, ja syväosaamisesta tulee pitää kiinni.

Viimeiseksi liitto suhtautuu kriittisesti tarpeeseen rajata tohtoritutkintojen tavoitteellista suoritusaikaa. On tärkeää, että korkeakoulut mahdollistavat tieteellisen jatkotutkinnon suorittamisen mahdollisimman joustavasti ja sitä estävät rakenteet poistetaan, mutta liitto ei nykyisellään näe tarvetta suoritusajan määrittämiselle.

Kansainvälistymisen vahvistaminen:

Toimenpiteisiin liittyen YKA huomauttaa, että Suomessa on jo nykyisellään tutkintoja, joihin ei sisälly valtionhallinnon edellyttämää ns. virkamiessuomen opetusta riittävässä laajuudessa. Tämä tarkoittaa, että opiskelijan on omakustanteisesti hankittava julkisessa virassa vaadittava

kieliosaaminen tutkinnon suorittamisen jälkeen. Kansainvälisten opiskelijoiden työelämään kiinnittymisen edistämiseksi olisi lisäksi suotavaa, että kaikki suomalaiset korkeakoulut tarjoaisivat opiskelijoilleen mahdollisuuden suorittaa julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittava määrä kotimaisten kielten opintoja.

3. Luovat osaajat ja kunnianhimoinen tutkimustoiminta uudistavat yhteiskuntaa.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

Tavoitekokonaisuuden onnistuminen edellyttää, että korkeakoulut pitävät kiinni paitsi visiotekstissä jo mainituista asioista, myös osaavasta henkilöstöstä, jonka resurssit on oikein kohdennettu. Verrattuna edelliseen korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visioon, jää henkilökunnan rooli tavoitetasolla ohueksi keskittyen lähinnä tutkimus- ja opetushenkilökuntaan. Korkeakoulut ovat suuria työnantajia, joiden onnistuminen on kiinni koko työyhteisön panoksesta. Viime vuosina korkeakoulut ovat käyneet peräkkäin useita muutosneuvotteluita, jotka ovat johtaneet henkilöstövähennyksiin ulkopuolisten velvoitteiden samanaikaisesti kasvaessa. Varsinkin hallinnollisen työn valuminen opetus- ja tutkimushenkilökunnalle aiheuttaa toistuvasti ongelmia.

Täten YKA katsoo, että visiossa tulisi tavoitteeksi asettaa, että tutkimus- ja opetushenkilöstö voi keskittyä täysipainoisesti laadukkaaseen koulutuksen ja tieteen harjoittamiseen. Tämä edellyttää, että korkeakouluyhteisöjen asiantuntija- ja tukipalvelujen tulee olla riittävästi resursoituja.

YKA pitää tärkeänä, että tavoitetilassa nostettaisiin esille monialaisuuden vaaliminen. Vaihtoehtoisesti tematiikka voitaisiin nivota tätä tavoitetta edeltäneeseen osioon. Tavoite siitä, että tiede ja tutkimus ovat kaiken yhteiskunnallisen toiminnan perusta on tärkeä, mutta se voi myös tarkoittaa halua poliittisesti ohjata tutkimus- ja koulutustoiminnan kasvua tietyille aloille. Tämä voi tietyn hetken tarpeiden kannalta olla perusteltua, mutta pitkällä tähtäimellä on keskeistä huolehtia suomalaisen tutkimus- ja koulutuskentän vahvuudesta eli monialaisuudesta.

Tutkimukset osoittavat, että kasvua ja yhteiskunnallista vaikuttavuutta syntyy erityisesti eri osaamisalueiden yhdistelmästä, ei liialla keskittämällä kulloinkin kriittisiksi katsotuille aloille. Niukkojen resurssien edessä ja konfliktien ympäröimänä houkuttelevuus keskittää resursseja kasvaa, vaikka tämä voi pahimmillaan hidastaa yhteiskunnan uudistumiskykyä ja tieteellisen toiminnan vaikuttavuutta. Monialaisuuden huomioiminen tukisi myös otsikossa jo huomioitua luovat osaajat - viestiä.

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

Edelliseen viitaten YKA ehdottaa, että ensimmäiseen tai toiseen toimenpiteeseen harkittaisiin monialaisuuden huomioiminen osana tutkimustoiminnan suuntaamista, kuitenkin luopumatta korkeakoulujen erikoistumisesta, jota YKA kannattaa. Monialaisuuden vahvistaminen tukisi myös yritystoiminnan vaikuttavuutta, sillä edelleen ihmistieteet kuten yhteiskuntatieteet ovat yritysten TKI-toiminnassa aliedustettuja, vaikka tutkitusti vaikuttavuus syntyy usein monialaisuudesta. Tutkimushenkilöstön rinnalla tulisikin tehdä toimia sen eteen, että myös ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneiden määrä yritysten TKI-toiminnassa kasvaisi.

Tutkijakoulutusta koskeviin tavoitteisiin olisi syytä lisätä erillinen maininta apurahatutkijoista sekä palvelussuhteen ehdoista. YKA esittää seuraavia lisäyksiä (merkattu tähdillä):

“Yliopistot jatkavat tutkijankoulutuksen valintaperiaatteiden ja toimintamallien uudistamista sekä *palvelussuhteen ehtojen kehittämistä*, tutkijankoulutuksen vetovoiman ja selkeyden lisäämiseksi sekä tutkijakoulutettavien aseman parantamiseksi hyödyntäen mm. tohtoripilotin parhaita käytäntöjä (ml. yhtenäiset opiskelijakohortit, systemaattinen ohjaus ja yhtenäiset käytänteet).
Kehitystyössä huomioidaan myös apurahatutkijoiden aseman parantaminen. Sekä:
“Tutkimusrahoittajat tukevat rahoituksellaan tutkijanuran eri vaiheita ja monipuolisia urapolkuja.
Keskeisinä elementteinä urapolkuja kehitettäessä ovat kilpailukykyiset palvelusuhteiden ehdot ja ensi sijassa toistaiseksi voimassa olevat työsuhteet erityisesti tohtoritutkinnon suorittamisen jälkeen.

4. Rohkea uudistuminen rakentaa tulevaisuuden osaamista: korkeakoulujen erikoistuminen ja yhteistyö vahvistuvat.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

3 vain osittain

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

Korkeakoulujärjestelmän muutokset ovat yksi isoimmista tulevaisuuden haasteista, minkä vuoksi olisi toivottavaa, että visiossa nimensä mukaisesti asetettaisiin konkreettinen tavoitetila tai vähintään nykyistä tarkemmat suuntaviivat järjestelmälle vuonna 2040. Tavoitetaso jää nykyisellään hyvin avonaiseksi. YKA katsoo, että rakenteiden muokkaamisen ei pitä olla itseisarvo, vaan lähtökohta tulee aina olla osaamispoliittisissa tavoitteissa. Korkeakoulujen yhteistyötä ja tutkintoja tulee kehittää huomioiden yliopisto- ja ammattikorkeakoulututkintojen toisistaan eroavat osaamistavoitteet ja orientaatiot.

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

3 vain osittain

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

Viitaten edelliseen, toimenpiteet korkeakoulujärjestelmän osalta jäävät hyvin ylätasoisiksi ja jää epäselväksi, mihin visio tavoitteen osalta pyrkii. Korkeakoulutus on useiden haasteiden edessä vuoteen 2040 mennessä: osaamistason nosto, rahoitus ja väestönkehitys vaativat selkeitä ratkaisuja. Koulutuksella on keskeinen rooli koko yhteiskunnan menestymisessä. Siksi on huolestuttavaa, jos visiotyön aikana ei kyetä määrittelemään tätä konkreettisemmin, mihin suuntaan korkeakoulutusta halutaan kehittää, eikä tämä täytä myöskään työlle annettua tavoitetta.

Yksityiskohtainen lisäys koskee toimenpidekirjausta korkeakoulujen erikoistumisesta ja yhteistyöstä. YKA näkee tervetulleena tavoitteen digitaalisten infrastruktuurien ja palvelujen kehittämisestä: korkeakoulujen tarjonnan tulisi tulevaisuudessa olla yhä laajemmin eri korkeakoulujen ja jatkuvien oppijoiden käytössä, mikä tarkoittaa nykyisten infrastruktuurien kriittistä tarkastelua. Erikoistumisen ja yhteistyön lisäämisen sekä erilaisten digitaalisten infrastruktuurien rinnalla YKA näkee järkeväksi edistää myös ajattelun muutosta, joka tukee tätä kehitystä.

5. Kohti kasvua: korkeakoulutuksen ja tutkimuksen rahoitus monipuolistuu.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

-

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

Vaikka nuorten osaamistason nosto on tärkeää, ei se yksistään riitä täyttämään työelämän vaateita ja varmistamaan suomalaisen yhteiskunnan kilpailuetua suhteessa verrokkimaihin. Ensimmäisessä toimenpiteessä koskien korkeakoulutuksen rahoitusta tuleekin huomioida myös jatkuva oppiminen. On myös selvää, ettei tavoitteisiin voida päästä ilman pitkäjänteistä rahoitusta.

Kolmanteen toimenpiteeseen liittyen YKA ei vastusta suoraan yksityisen rahoituksen lisäämistä, sillä esimerkiksi yrityssektorin osallistuminen TKI-rahoitukseen on Suomessa kansainvälisesti vertaillen vähäistä. Lukuvuosimaksuihin liitto suhtautuu kuitenkin kielteisesti, ja huomauttaa, että yksityisen rahoituksen lisääminen tutkintokoulutuksessa ei automaattisesti johda rahoituksen kasvuun, sillä julkista rahoitusta saatetaan tällöin vastaavasti hyvinkin supistaa.

Vision tavoitteiden ja toimenpidesuositusten kokonaisuus

6. Puuttuuko vision tavoitteista ja toimenpidesuosituskokonaisuudesta jotain olennaista? Tulisiko jokin osa alue priorisoida tai poispriorisoida?

Jatkuva oppiminen jää visiossa hyvin ohkaiselle käsittelylle suhteessa sen yhteiskunnalliseen merkittävyyteen ja tulevaisuudessa kasvavaan tärkeyteen. Työelämän tuottavuus ei rakennu enää koneisiin tai seiniin tehtäviin investointeihin, vaan osajapääomaan, minkä vuoksi osaamisen kehittäminen tutkinnon suorittamisen jälkeen ja lisäksi on elintärkeää koko kansantalouden kannalta.

Vision kokonaisuus ja muut osiot

7. Mahdolliset kommentit vision tilannekuvaan liittyen

YKA kiinnittää huomiota siihen, että tilannekuva sisältää parissakin kohdassa tavoitteenasetantaa, mikä jättää epäselväksi, mikä osion tehtävä kokonaisuudessa on. Koherentin lopputuloksen varmistamiseksi tilannekuva olisi hyvä pitää kiinni nykytilan kuvauksena.

8. Miten arvioisit visiota ja sen toimenpiteitä kokonaisuutena

Vaikka korkeakoulutuksen ja tutkimuksen osalta on ansiokkaasti tunnistettu keskeisiä kehittämiskohteita, puuttuu kirjauksista yksiselitteisyyttä. YKA ymmärtää, että muuttuvassa toimintaympäristössä tavoitteenasetannan ja toimenpiteiden tietty joustavuus on perusteltua. Nykymuodossaan visio jättää runsaasti tulkinnanvaraa ja liitto pelkää, ettei se siksi kannusta ripeisiin ja konkreettisiin toimenpiteisiin, eikä mahdollista vaikuttavuuden systemaattista seuranta ja mittaamista. Tämä on erityisen ongelmallista tilanteessa, jossa suomalainen korkeakoulukenttä kohtaa vuoteen 2040 mennessä merkittäviä haasteita, joilla on laaja-alaisia vaikutuksia koko yhteiskuntaan. YKA katsoo, että selkeämpi kirjaustapa ei sitoisi liiaksi tulevaisuuden päättäjiä ja siksi toivoo, että jatkovalmistelussa tai viimeistään parlamentaarisessa työryhmässä hyödynnetään täysimääräisesti annettu mandaatti ja täsmennetään visiota sen vaikuttavuuden varmistamiseksi.

9. Muut kommentit

-

Rajoo Ainomaija
Yhteiskunta-alan korkeakoulutetut ry